

Deu capdèth e deu gusmèth,...un ahar de degusmerar (capdèth, capdèl /cabdèl, cabdell)

Hens un [article d'opinion](#) sus la doble ortografia, redigit per Josiana Ubaud hens lo jornalet, que i vedem mentavut lo mot lengadocian *cabdèt*, adaptacion grafica estranha deu mot noste *capdèth*. A l'origina, *capdèth* - deu latin *capitellum*, diminutiu de *caput*: *cap*, *tèsta* - qu'èra un mot pròpiament gascon qui designava un cap militar, un capitani. La forma lengadociana deu mot, atestada hens la literatura medievau, qu'èra *capdel* (uei lo dia grafiat dab un accent: *capdèl*) mentre en catalan qu'èra *capdell* (uei lo dia grafiat [cabdell](#)), alavetz dab la medisha significacion de capitani hens aquera duas lengas. De cap militar, lo mot gascon *capdèth* que vienó tà designar tanben lo membre d'ua frairia qui non n'èra pas l'ainat, puishqu'en Gasconha los hrais mendres, com e n'eretavan pas, tipicament que's hasèvan sordats tà poder viver. En gascon contemporanèu, la significacion militara deu mot qu'ei caduda en desús, e, a mei de significar hrait mendre, lo mot *capdèth* qu'ei vadut sinonime de *tipe* (*persona*, *gus*).

Au sègle XVI, a l'epòca deu rei gascon Enric lo quatau de França, lo mot *capdèth* que conegó un gran succès. Qu'estó emprontat peu francés

(*cadet*: 1-militar: *les cadets de Gascogne*- 2- *estudiant d'ua escòla militara: les cadets de Saint-Cyr* 3- *hraidre mendre*) e per modalitats non gasconas de l'occitan (*cabdèt*: *hraidre mendre*). Deu francés, lo mot que passè tau catalan en qui la faussa terminason *-et* de *cadet* e soava a diminutiu qui i evocava la joentut com en francés (*cadet*: *estudiant d'ua acadèmia militara*), idem en espanhòu (*cadete*: *joen noble qui comença ua carrèra militara, estudiant d'ua acadèmia militara*), autanplan en anglés (*caddy*: *joen assistant au gòlf*), etc...

Au Principat de Catalonha (Barcelona, Tarragona) e hens los comtats nord-catalans, lo mot pròpiament gascon *Capdet* qu'ei un nom de persona, com en Lengadòc e sustot com en la quita Gasconha. *Capdet* qu'ei tanben lo nom ancian e catalan de la vila castelhana de Caudete, vila dautescòps valenciana e d'expression catalana (*Cabdèta* en catalan contemporanèu). Totun, lo nom de persona *Capdet* n'ei pas briga present en país valencian, çò qui suggereish aqueth nom catalan que representa plan lo *capitellum* gascon, que non lo nom catalan de la vila de Caudete, d'etimologia distinta e debatuda (*capitetu?*). Los *Capdets* catalans qu'an probablament eretat lo nom d'un aujòu gascon.

En gascon, los derivats de *capdèth* que's pòden formar de manèra regulara: *capdèra* (dicc. Per Noste), *capderon*, o irregulara: *capdèta*, *capdeton*.

En lengadocian contemporanèu, lo mot dialectaument equivalent de *capdèth* que's poderé escrìver de duas manèras: *capdèl* e *cabdèl*, segon Alibèrt qui a las duas entradas hens lo son diccionari, mentre Fabra qu'optè tà la grafia *cabdell* en catalan. En lengadocian com en catalan, los mots *cabdèl* (e/o *capdèl*) e *cabdell* que designan tanben lo *gusmèth*. Per contra, *capdèth* n'a pas briga aquera accepcion en gascon. En lengadocian, un *camussèl* qu'ei plan un *capdèl* mentre qu'en gascon un *gusmèth* non ei un *capdèth*.

E aquò que'm mia tà interessà'm ad aqueth gasconisme de *gusmèth* o *cusmèth* o *gusmeth* o *cusmeth*...*Gusmèth* qu'ei la forma referenciau retienguda per Pèir Morà hens lo diccionari Tot en Gascon (après lo diccionari de Per Noste), mentre *cusmeth* (dab *c* e *e* tancada) qu'èra la forma preferida per Palai. D'on pòt vièner aqueth mot?

Jo que'm pensi *gusmèth* qu'ei ua evolucion deu mot *camushèth*, deu baish latin *camussellu(m)*, forma derivada, afixada, de *camus*, dab lo sens deu mot latin classic *camur* o sia *tòrnvirola*, allusion a las tòrnvirolas deu hiu qui forma lo *gusmèth*. Lo mot gascon *camushèth* (variants atestats : *camishèth*, *camussèth*), conservat locaument en Gers, qu'ei l'exacte equivalent dialectau deu mot lengadocian *camussèl*, sinonime de *capdèl*, qu'ei a díser, en gascon referenciau, *gusmèth*. Lo passatge de *camussèth* tà *gusmèth* qu'ei testimoniàt per tota ua seria de variants en gascon, qui pòden representar intermediaris o qui n'evocan d'autes: *camussèth*, *camushèth*, *camishèth* -> **cumishèth*, **cumissèth* -> *cussimèth* -> *cusmèth*, *cusmeth*, *gusmèth*, *gusmeth*.

Lo mot, devath la forma de duas sillabas, qu'ei a l'origina d'ua familha de derivats pro numerós en gascon, noms, adjectius e vèrbes (en particular, *gusmerar*, *degusmerar*), construsits de manèra regulara.